

Karl Marx kirjallisuuden näkökulmasta

PASI PYÖRIÄ

Kansantaloustieteen ja sosiologian klassikko Karl Marx ei liiemmästi esittelyjä kaipaa, mutta entäpä kirjailija Marx? Palkittu brittiläinen toimittaja ja tietokirjailija Francis Wheen on valinnut jo toiselle Marx-teokselleen kutkuttavan näkökulman. Marxin suurtyötä, alun perin vuonna 1867 julkaistua *Pääomaa* voi lukea myös kaunokirjallisenä merkkiteoksena, joka on täynnä taitavan sanankäyttäjän arvoituksellisuutta, teräviä ajankuvia, ironiaa ja jopa piirteitä goottilaisesta kauhuro-mantiikasta.

Näkökulma ei ole ennenkuulumaton, mitä Wheen ei peittele, mutta hyvän tarinankertojan avuin Wheen tarjoaa huikean kuvauksen siitä kärsimyksen ja inspiraation vuorottelusta, joka ohjasi Marxin luovuutta. *Pääoman* taustalta paljastuu tragikoominen ihmiskohtalo. Riippumatta siitä, mitä mieltä lukija on Marxin arvosta tiedemiehenä tai poliittisena vaikuttajana, parakkiaan ajattelijan elämä toimii varoittavana – ja välillä hyvän tahtoosella tavalla huvittavanakin – esimerkkinä kunnianhimoonsa ja tinkimättömyyteen hukkuvan kirjoittajan luomistuskasta.

Wheenin napakkaa vain 157-sivuista *Pääoman* syntyhistoriaa lukiessa onkin syytä unohtaa turha tekotieteellisyys ja eten-

kin Marxiin (turhaan) yhdistetty poliittinen dogmaattisuus. Muurin murtumisen jälkeen tutkijoilla on ollut lupa tarkastella Marxin tuotantoa kiihottomasti ilman ideologisia silmä-laseja, kuten tanskalainen Marx-tuntija Hans-Jørgen Schantz on sanonut. Wheen itse kuittaa dogmaattisen marxismin historiallisen painolastin viittaamalla Marshall Bermanin esittämään kysymykseen: Miten *Pääoma* voi olla aikansa elänyt, kun pääoma sen kuin porskuttaa?

Wheenin mukaan *Pääomaa* ei voi tyhjentävästi tulkita kansantaloustieteen näkökulmasta. *Pääoma* on kauhutarina, jonka henkilöt ovat luoneet kapitalismiksi kutsutun hirviön ja joutuneet sen orjuuttamiksi. Aivan kuin Marx olisi työstänyt historiallista romaania, hän kehysti tarinansa laajalla tieteellisellä ja taiteellisella oppineisuudellaan. Tiedemiehenä Marx toki oli ennen kaikkea talouden asiantuntija, mutta hän ammensi runsaasti vaikutteita myös filosofiasta, historiasta ja kaunokirjallisuudesta. Wheen kuvaileekin *Pääomaa* kumoukselliseksi kaunokirjalliseksi kollaasiksi, joka on riitasointuista kuin Schönberg ja painajaismaista kuin Kafka.

Kokonaan oma lukunsa on se epäonnen ja kurjuuden kierre, joka tuhosi Marxin ja hä-

Francis Wheen
Marxin Pääoma
Suomentanut Kimmo
Paukku
Ajatus Kirjat, 2007
157 s.

nen perheensä terveyden. *Pääoma* oli Marxille tuhoisa pakkomielte. Kirjailija Marx olisi voinut pelastaa taloutensa tyyty-mällä vähempään ja jättämällä suurtyönsä julkaistavaksi hyvän sään aikana, kuten hänen kustantajansa ja lähimmät tukijansa toivoivat, mutta eihän tämänkaltainen nöyryys tietenkään sovi egoltaan elämää suuremmalle toisinajattelijalle!

Juuri tämä elämäkerrallinen aspekti tekee Wheenin teoksesta mitä kutkuttavinta luettavaa. Wheenin kuvaus uransa keskivaiheilla Lontooseen asettuneen Marxin ja hänen perheensä kurjuuden syvenemisestä koskettaa ja naurattaa, joskaan ei sentään pejoratiivisessa merkityksessä. Perhetragedia seuraa toistaan. 1850-luvun puolivälissä Marxit ovat hädin tuskin selvinneet perheen nuorimman pojan kuolemasta, kun keuhkotaudin kuolinisku vie toisenkin pojan. Perheen tyttäret sentään selviävät vähemmällä ja vaimo hermora-mahduksella.

Karlin itsensäkään terveys ei kestänyt puutetta ravitsevasta ruoasta, velkojen ahdistelua eikä varsinkaan pakkomielteenomaista intohimoa tehdä suurteoksesta täydellinen. ”Sappivaivat ovat tehneet minusta tällä viikolla niin huonovointisen, etten voi ajatella, lukea, kirjoittaa enkä tehdä mitään muutaakaan”, Marx kirjoitti Friedrich Engelsille huhtikuussa 1858. Hieman myöhemmin Marx selitti kustantajalleen, että ”maksavaivani ovat tärvelleet koko kirjan tyylin”. Tulevina vuosina maksavaivat eivät parantuneet, vaan saivat seurakseen paiseita ja oksentelua.

Sinnikkyys kuitenkin palkit-

tiin. Kun Marx uudenvuodenpäivänä 1866 ryhtyi hiomaan ja puhtaaksikirjoittamaan suurta tekstiään viimeisen kerran, edes takalistoon puhjenneet uudet paiseet eivät pysäyttäneet miestä. *Pääoman* viimeiset sivut on työstetty seisaaltaan. Vaivoihinsa viitaten kirjoittaja itsekin myönsi, että lopputulos oli paikoin sapekas: ”toivottavasti ne porvarisiat muistavat minun paiseeni koko elämänsä ajan”, Marx manasi!

Jos Wheenin teos *Pääoman* synnystä ei varsinaisesti houkuttele puhaltamaan pölyjä vanhas-ta klassikosta ja tarttumaan lähes tuhannen sivun luku-urakkaan, Wheen onnistuu rakentamaan Marxin elämän kenties dramaat-

tisimmista vaiheista mukaansa-tempaavan jännitysnäytelmän, josta ei puutu vauhtia eikä vaarallisia tilanteita. Vaikka Wheenin pieni historiikki tuskin tarjoa mitään uutta Marx-tutkimukselle, sen lukeminen on sitäkin nautinnollisempaa aiheeseen pintapuolisemmin perehtyneille.

Marxin elämästä kiinnostuneet epäilemättä jo tuntevat Wheenin laajemman Marx-historiikin, jonka Otava kustansi suomeksi vuonna 2000. Tästä teoksesta Wheen ansaitsi vuoden 1999 Isaac Deutscher -palkinnon.

Huumepolitiikan kaksi raidetta

JUHA PARTANEN

Tuukka Tammen artikkeliväitöskirjan aiheena on Suomen huumausainepolitiikan muutos 1990-luvun lopulta alkaen. Huumeiden käytöstä aiheutuviin haittojen vähentämisen politiikka nousi aiemman, huumeiden täyskieltoon ja oikeudelliseen kontrolliin perustuvan politiikan rinnalle. Tavoitteena oli eritellä haittojen vähentämispolitiikan sisältöä ja sen ilmaantumisen dynamiikkaa sekä arvioida, missä määrin tämä on heikentänyt tai uhannut perinteisen kontrollipolitiikan asemaa.

Tutkimus rakentuu pääasiassa tapaustutkimuksista, joissa on kartoitettu huumeepolitiikan kenttää, sen toimijoita ja näiden käyttämää argumentointia sosiaalisten ongelmien konstruk-

tionistisen tutkimusperinteen mukaisesti. Aineistona ovat aiheeseen liittyvät hallinnolliset asiakirjat ja muut dokumentit, avainhenkilöiden haastattelut ja media-aineistot. Tekijä on käyttänyt niitä historian tutkijan tapaan, ilman systemaattisia sisällysanalyseja.

Väitöskirjan ensimmäinen artikkeli vuodelta 2002 antaa yleiskuvan huumeepolitiikan kentästä vuosituhaten vaihteesta ja toteaa sen jakautumisen kahdelle uralle, joista toinen keskittyy huumeisiin liittyvien kansanterveydellisten riskien vähentämiseen ja toinen huumeiden käytön, välittämisen ja myynnin rikosoikeudelliseen kontrolliin. Kahtiajakautuminen ilmenee sekä virallisissa kannanotoissa että

Tuukka Tammi
Medicalising Prohibition
Harm Reduction in
Finnish and
International Drug Policy
Research Report 161
Helsinki: Stakes, 2007

käytännön toimenpiteissä. Lopuksi tekijä esittää kolme vaihtoehtoista skenaariota huumeepolitiikan kehityksestä ja pohdii niiden toteutumisen edellytyksiä.

Toisessa artikkelissa (2004) tekijä erittelee kansainväliseen keskusteluun nojautuen haittojen vähentämiselle annettuja merkityssisältöjä. Hän toteaa, että niillä on tietty yhteinen pohja. Huumeiden käyttöä pidetään